

Sabotin z vedno aktualnim napisom

Jože Vogrinc

Jože Vogrinc predava sociologijo kulture na oddelku za sociologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. Rojen 29. 11. 1953. Zgodnje otroštvo je preživel na Vranskem in v Slovenj Gradcu, večino osnovnošolskih in gimnazijska leta pa v Velenju (1961–1972). Diplomiral je filozofijo in sociologijo in doktoriral iz sociologije. V študentskih letih je bil urednik študentskega lista Tribuna in odgovorni urednik Radia Študent. Kasneje je bil učitelj in uradnik, na FF je zaposlen od 1987 dalje. Bil je med ustanovnimi člani Odbora za varstvo človekovih pravic leta 1988. Kot publicist največ objavlja v Mladini. Je glavni in odgovorni urednik knjižne založbe Studia humanitatis /SH/. Napisal je vrsto spremnih študij k prevodom humanistične teorije v »zeleni zbirki« SH.

Njegove samostojne knjige so: Televizijski gledalec (1995), Historični materializem in humanistične vede (2008), Popularna godba. Eseji ob poslušanju (2013), Transverzala. Fragmenti historičnega materializma (2014) in Pojemovne prikazni. Rešeto humanistike (2015).

POPOTOVANJE IZ GORICE V GORICO

Velenje in Novo Gorico povezuje, da sta bili obe mesti simbol in ponos izgradnje socializma: novi, mladi, socialistični industrijski mesti. Zaradi rudnika in Gorenja je Velenje še vedno industrijsko središče, v Novi Gorici pa je po propadu lesne in mesne industrije ostalo industrije le še za vzorec

(Gostol) in živi od obmejnega igralništva in dnevnega nakupovalnega in prehranjevalnega turizma. Medtem ko Šaleška dolina še prenaša okoljsko breme šoštanske elektrarne, se tovarne cementa v Anhovem v Soški dolini, kamor so se vozili na delo številni Goričani, morda kdo spomni le še po zastrupitvah z azbestom.

Za zgodovinarje sta obe mesti še mladi. Nova Gorica letos praznuje 70 let od začetka izgradnje, tik po priključitvi Primorske Jugoslaviji, Velenje pa je vsaj kot mesto še mlajše. V doživljanju prebivalcev in prebivalk pa čez čas mesto dobi globino z osebnimi zgodovinami. Zame je Nova Gorica močno povezana z Velenjem, kjer sem preživel otroštvo in gimnazijska leta do selitve v Ljubljano in začetka študija 1972. Novo Gorico in Goričane sem začel spoznavati med študijem, z osebnimi vezmi ljubezni in prijateljstva. Zadnja leta sem na Goriškem večino prostih dni, medtem ko Velenje obiščem kvečjemu parkrat na leto, za nekaj trenutkov. Zdaj je zame Nova Gorica tedenska nadaljevanka ob vikendih. Obisk Velenja mi vedno sproži spomine, ki Velenjčane in mojo ženo blago zabavajo. Zame spominjanje ni smešno. Vrniti se na kraj mladosti po destletjih je vedno nelagodno: večina obrazov je tujih; pot, za katero misliš, da jo poznaš, te pripelje neznano kam – medtem ko tvoj duh išče, česa naj se oprime, da se bo spet počutil na trdnih tleh.

Nisem bil edini Velenjčan, ki se je med študijem v 70-ih najboljše ujel z mladimi iz drugih dinamičnih, mladih mest, poleg Nove Gorice recimo Maribora, Kranja, Jesenic, Kopra. Čutili smo, da utelešamo prihodnost, drugačno tako od predvojne zaplankane kmečko-cerkvene zgodnjekapitalistične provincialnosti, kakor od »poti v socializem«, v katerem je bilo povečevanje trpljenja izkoriščanih proletarcev in kmetov in naporov NOB v popolnem nasprotju s socialističnim potrošništvom. Slednjemu so se v Velenju kot mestu z najvišjim standardom v Sloveniji predajali oboji, nosilci te ideologije – vodstva podjetij in uradništvo vseh mogočih »organov« – in njen slavljeni predmet – rudarji in drugi industrijski delavci in delavke.

V Novi Gorici je, tako kot v Velenju, predvsem arhitektura novega mesta utelešala novost in prihodnost. Stavba velenjske gimnazije je bila kopija novogoriške gimnazije. Spomladi 1971, ko je bilo z zasedbo Filozofske fakultete na vrhuncu študentsko gibanje v Ljubljani, smo se režimu šole upirali tako novogoriški kakor velenjski gimnazijci in gimnazijke. Ko smo kot študentje spoznali drug druge in si pripovedovali izkušnje, smo si jih lahko prostorsko predstavljali, kakor da so se novogoriški dogajali velenjskim, in obratno.

Zelo hitro, že ob prvih obiskih Nove Gorice, pa sem začel spoznavati tudi temeljno razliko, ki jo loči od Velenja: to, kako močno identiteto mesta v Posočju določa državna meja. Ne gre le za to, da Nove Gorice sploh ne bi bilo, če ne bi bila državna meja 1947 potegnjena, kakor je. Gre za to, da so ljudje ob meji prisiljeni z mejo živeti, v slabem in dobrem. Eni so seveda živeli od meje: cariniki, del policije, tihotapci, bencinske črpalke (ko je bilo pri nas gorivo bistveno cenejše kot v Italiji, so se vozili iz Italije čez mejo tankat). Drugi so morali sprejeti obstoj meje kot novost, ki jih je prisiljevala k odločitvi, ali naj ostanejo »v Jugoslaviji« ali gredo »v Italijo«, »v Staro Gorico«. Starejši domačini so morda imeli onkraj meje kakšno njivo. Čez lokalne mejne prehode so šli lahko s prepustnico. Eni je skoraj niso uporabljali, drugi pa. Moj tast je kot sin strojevodje pod Italijo mladost preživel v Bresciji in kljub temu, da se je družina po osvoboditvi vrnila v rojstni kraj, je ostal v navadah povezan z Italijo. S prepustnico se je odpeljal v Gorico z biciklom, naravnost po ulici, ki je tostran meje Erjavčeva, gledano iz stare Gorice pa pelje v smeri hriba na robu Trnovske planote, znanega iz bojov v 1. svetovni vojni, ki je po slovensko Škabrijel, za Italijane pa Via San Gabriele.

Za Novogoričane stara Gorica nikakor ni bila tisto, kar je pomenil tržaški Ponte Rosso hordam Jugoslovanov, ki so hodili v Trst po poceni tekstil. Pomeni so bili bolj osebni, bolj subtilni, bolj vsakdanji, pa četudi se je seveda hodilo v Italijo po čuda stvari, ki se jih je dobilo v Italiji in ne pri nas.

Ta njihova simbolična vrednost je edino, kar lahko pojasni nenavadne popadke mode glede tega, po kaj je bilo nujno treba iti v Italijo. Kolegice mojih let ali nekoliko mlajše zelo dobro pomnijo, da je bilo nekaj časa povsem neizogibno, da dobi hčerka *bambolo* – čeprav je bambola italijansko vsaka dekliška lutka, se je nekaj časa smelo to ime nanašati le na ogromno punčko v kar najlepši oblecki, katere funkcija in življenjski namen je bil, da nepremično sedi pri zglavju ali sredi postelje.

Popotovanje iz Gorice v Gorico ne more biti kar pet minut z avtom. To je popotovanje iz prostora v čas in nazaj, in med različnimi časi v istem prostoru.¹

Po naključju sem odkril, da iz Nove Gorice v staro in nazaj vozi redni avtobus. Pelje do železniške postaje v stari Gorici, od koder se v smeri proti severu (!) odpeljete proti Vidmu in od tam lahko tudi proti Beljaku in dalje prek Avsrije v Nemčijo, proti jugu pa do Tržiča, kjer se morate odločiti, ali hočete v Trst ali proti Benetkam in naprej. Peš bi bilo od (ženinega) doma v Novi Gorici dobro uro. Nazaj grem pa peš, cikcak po poteh spominov in prijateljstva, sem si rekel.

Avtobusne postaje so spomeniki preteklosti, nič manj od železniških. Ob osmih zjutraj ni v Novi Gorici na postaji skoraj nikogar. Avtobus z Banjšic pripelje eno samo potnico. Iz podeželskih, hribovskih krajev se lahko pripeljete v Gorico – staro ali Novo, je vseeno – samo zjutraj, ko se gre v službo, v obratni smeri samo popoldne, ko je službe konec. Če hočete zjutraj v hribe, ne morete računati na avtobus.

¹ Pri tem si lahko bralec pomaga z uporabo Google Eartha. Pot, ki jo prevozi avtobus, lahko spremlja s pomočjo naslenjih dobro vidnih točk: AP Nova Gorica – Vojkova cesta – Cankarjeva cesta – Erjavčeva cesta – ob železnici proti severu do ŽP Nova Gorica in nazaj na Via San Gabriele Bus se po severni strani izogne ožjemu centru in se vrne na Corso Verdi – Corso Italia – ŽP Gorizia.

Pešec pa je izstopil na Corso Italia in se napotil prek Parco della Rimembranza cikcak po ulicah Duca d'Aosta idr. do gradu (Castello della Gorizia), od tam proti V do mejnega prehoda Pristava in po potki na vzpetino Kostanjevica, od tam generalno v smeri severovzhod proti Kromberku.

„Avtobus“ za Gorico na AP Nova Gorica

Ob napovedanem času odhoda čakava na bus le potnica, še starejša od mene, in jaz. Šele zdaj se potrdi, da po redni liniji v Gorico pelje le kombi in da je ta več ko dovolj za običajno količino potnikov.

Ko se končno peljemo, se izkaže, da nikakor ne bo šlo naravnost, kakor se je peljal naš nono z bičikletu po Erjavčevi do trafike, kjer je redno vsak teden stavljal na *totocalcio*, italijansko nogometno športno napoved. Bus zavije mimo Perle proti Solkanu, kakor da je namenjen na Vršič. No, k sreči se izkaže, da je nepričakovana smer namenjena nabiranju potnikov. Na Ledinah se obrnemo mimo stadiona nazaj na Erjavčevo, in ko prečkamo železnico Sežana–Jesenice, še enkrat zavijemo na sever, da bi pred prečkanjem meje pobrali še kakšnega potnika na železniški postaji. Pod Franc-Jožefom je bila to glavna goriška postaja. Še v Klopčičevem filmu *Iskanja* po motivih iz knjige Izidorja Cankarja *S poti* nastopa kot izhodišče za umetnostno-zgodovinsko potovanje v Italijo. Ne po naključju, saj so železniške postaje iz avstro-ogrskih časov po osnovnih arhitektonskih elementih enake povsod po nekdanji monarhiji, od Gorice do Lvova v današnji Ukrajini. Poleti se kdaj turisti pripeljejo z Bovškega ali iz Gorenjske po soški železnici in jih kombi lahko prepelje do italijanskega železniškega omrežja. To jutro ni nikogar. Za prevoz v Italijo

smo se nabrali le štirje potniki. Kombi jo ubira po centru Gorice, kolikor je to mogoče, se pravi, da se navsezadnje znajde na Corsu in pelje potem naravnost do zdajšnje starogoriške postaje. Tja pelje prazen, saj sva na Korzu izstopila še zadnja dva potnika. Do sem je vozil debele pol ure, skoraj toliko, kot če bi se bil odpravil na pot peš.

Zgodnjepomladno jutro je hladno, sivino le počasi rahljajo obeti sončnih žarkov. Peš se vračam po cikcaku. Najprej se ustavim v parku, kjer ni še nikogar. Parco della Rimembranza, Park spominjanja, je le eden od spomenikov italijanizacije Gorice, ki jo je v preteklosti načrtno izvajala italijanska država s polno podporo lokalnih iredentistov. V parku je več spomenikov, ki so vsi prikazani kot spomeniki padlim italijanskim domoljubom. Sredi parka je najbolj impresiven zrušen paviljon iz dorskih stebrov, spomenik goriškim prostovoljcem v italijanski vojski na soški fronti, postavljen leta 1929. Ruševine vzdržujejo v stanju, v kakršnem je potem, ko so ga jeseni 1944 zrušili menda slovenski domobranci s tiho podporo nemških okupatorjev. Razen osebnih spomenikov trem italijanskim herojem iz 1. svetovne vojne mu delajo družbo še nagrobniki Mussolinijevim vojakom iz divizije alpincev Julia, ki so med 2. svetovno vojno padli med osvajanjem Grčije in Sovjetske zveze (spomenik njihovim soborcem »Volkovom iz Toskane« so razstrelili jugoslovanski partizani 1945) in nazadnje leta 1985 postavljen spomenik 665 Goričanom, kolaboracionistom in drugim, ki so jih internirale jugoslovanske oblasti maja 1945 in se niso več vrnili.

Vse te mrtve si tisti, ki so jim postavili spomenike, prisvajajo kot italijanske domoljube in žrtve za narod. Ne le da nikjer na nagrobnikih ni najti niti sence aluzije na fašizem, kaj šele na raznarodovanje Slovencev (tovrstni italijanski spomeniki in pisanje o njih se omembi Slovencev najrajši spretno izognejo z uporabo imen *jugoslavi* ali kar *slavi*). Zapisi o Mussolinijevih vojaških enotah v Grčiji in Rusiji v italijanski Wikipediji poudarjajo njihovo junaštvo, medtem ko se ne omenja niti početja italijanske vojske v okupirani

*Spomenik
italijanskim
prostovoljcem
na soški fronti so
l. 1944 menda
sestrelili
domobranci
s tiho privolitvijo
nemških
okupatorjev.*

Jugoslaviji niti fašističnega značaja te vojske. Domoljubje in komemorativnost delujeta kot miroljuben preplesk Mussolinijevih sanj o obnovitvi imperija – sanj, ki še vedno preplavljajo Gorico predvsem kot imena ulic in kot biogeografska »mediteranizacija« mesta.

Ustavimo se najprej pri slednji. Po priključitvi Primorske Italiji so drevorede v Gorici naredili pretežno iz sredozemskih vrst, največ takih, ki prej tu niso rasle, zlasti pinij, ceder in okrasnih listavcev iz južnih krajev. S tem so mestu hoteli dati ne le italijanski, pač pa sredozemski, rimski videz. Ko so se l. 1947 lotili graditi Novo Gorico, so cedre obdržali, »imperialnemu« drevju pa so dali kontro z zasajanjem

alpskih dreves, recimo macesnov, smrek, jelk, družbo pa jim delajo topoli, ki so pomagali izsušiti močvirni teren, na katerem je zrastlo novo mesto.

Popolnoma preplavljena pa je italijanska Gorica z imeni ulic in trgov, ki slavijo domnevne junake iz obeh svetovnih vojn. To sicer ni posebnost Gorice. Saj so tudi krajem blizu fronte iz 1. vojne dali spodbudna imena: nekoč povsem slovenska vas Zdravščina na levem bregu Soče nižje od Gorice je uradno Poggio Terza Armata (Studenec Tretje armade – ta je pred sto leti začasno osvojila Gorico), Ronke, ki jih danes poznamo kot ime tržaškega letališča, pa nosijo domoljubno ime Ronchi dei Legionari. Da je v Gorici glavna ulica Corso Italia, je samoumevno. Glavni trg, Travnik, je Piazza della Vittoria, Trg Zmage. Druga glavna ulica nosi ime Duca d'Aosta, italijanskega generala in kraljevega bratranca, ki je osvojil Gorico (da se je po avstrijski osvojitvi Kobarida moral umakniti do Piave, je druga zgodba). Ulice nimajo imen le po enotah osvajalskih vojsk, pač pa (poleg italijanskih književnikov in drugih po pravici znamenitih Italijanov) tudi imena krajev na mejah Italije in čez, ki so zaznamovala fašistične imperialne apetite: poleg obvezne Via Roma imajo svoje ulice Nica (ki so jo obljubljali 1914. Italijanom Nemci, če bi se pridružili Centralnim silam), Korzika, Malta itn.

Ko se vračam nekaj ulic daleč po Korzu, potem pa v cikcaku zavijem proti severovzhodu, proti goriškemu gradu in dalje proti meji, se najprej zavem prav vztrajne prisotnosti tega imperializma imen. Šele čez čas se prebije v ospredje spoznanje, da je ta pompoznost spomenikov in uličnih imen mrtev anahronizem. *Goriziani* dejansko ne živijo imperialnega sna.

Ulice so prazne. Srečujem v glavnem starejše. Če srečam koga mlajšega, je zelo verjetno, da je mlad imigrant, ki se nima kam dati, pa naj je iz Afrike, Azije ali z Balkana. Prodajalne propadajo, odkar Slovincem ni treba več hoditi čez mejo po nakupih (no ja, v Novi Gorici vsak ve, da Barilla pri nas prodaja slabšo pašto kakor v Italiji, zato se po to nepogrešljivo sestavino primorske kuhinje vozijo čez mejo,

recimo v market Famina blizu avtoceste). Stranske in glavne ulice so polne lokalov z napisom »naprodaj«, *Vendesi*. Bližje ko sem meji, več jih je.

Tisti brez prepustnic smo nekoč hodili kupovat v Gorico naokoli, iz Rožne doline, kamor smo se pripeljali z busom ali pa smo tam pustili avto. Čez mejo na prehodu, ki mu Italijani po barvi nekdanje carinarnice še rečejo Casa Rossa, »Rdeča hiša«, se je šlo peš in potem okoli grajskega hriba po levi in po ozki stari ulici Raštel (Via Rastello) do Travnika. Tam okoli 1980. leta, ko se je v Jugi šparalo in so bile redukcije elektrike, avti pa so vozili na lihe in sode dneve, smo kupovali malenkosti, saj je bilo nemogoče prešvercat v plastični vrečki kaj večjega (morda je zato v kolektivnem spominu Slovencev legendarna epizoda Marodičeve TV nadaljevanke, v kateri je Janez Škof mimo carinikov švercal kolesa tako, da se je vsakič neopazno pripeljal čez z drugim biciklom). Kakšne čevlje smo si kar obuli, jakno pa oblekli. Kupovali smo gramofonske plošče, dokler jih niso spodrinile kasete in potem cedeji. Včasih smo šli v Stando kupit kozmetiko, na trg pa kakšen malo bolj eksotičen sadež, ki ga pri nas še ni bilo. Na Corso smo hodili po Twiningsove prave čaje v ličnih pločevinastih škatlicah z velikimi napisi in jih preskusili vse, do gunpowderja iz listov, zviti v kroglice, in tibetanskega lapsang soochonga – z okusom po usnjenih podplatih, je rekla Iris. Vedno sva zavila še v slaščičarno De Rocco na sladoled s smetano – ta pravo, seveda. Potem pa z vrečkami čez Raštel in vsake toliko je kakšen carinik zatežil.

Zdaj ni več ne Stande ne De Rocca, angleški čaj lahko kupite v vsakem marketu. Z naše strani se gre v Staro Gorico iz radovednosti, le redko po kaj posebnega, recimo keramične ploščice, še redkeje iz nostalgije. Vsaj pol Raštela je naprodaj.

Zame najtrdnjši dokaz, da so ostareli imperialni spomeniki preteklost, ki nima več zveze z življenjem ljudi, so plakati za goriške prireditve. Na marsikaterem se demokratično mešajo trije jeziki: italijanski, slovenski in furlanski. Slovenski napisi tudi sicer niso redkost.

Prazen lokal naprodaj na eni od goriških ulic

Z goriškega gradu je lep razgled dol na stari del mesta s Travnikom, pa tudi na vzhod. Tu se obronki novogoriškega mestnega gozda Panovca končajo s samostanom Kostanjevica, kjer je grob zadnjih kraljev francoske dinastije Bourbon in kjer je molil in pisal imenitni jezikoslovec, pater Stanislav Škrabec. Na sever se odpira pogled na Sabotin, predstražo Brd, in Škabrijel in Sveto goro, jugozahodna obronka Trnovskega gozda. Značilno je, da so Italijani ob vsej imperialni imenski navlaki pustili staro lokalno geografsko ime prav ulicama, ki sta peljali proti Sveti gori (Via Monte Santo) in Škabrijelu (Via San Gabriele). Iredentisti so v mislih prodirali po njih. A Sveta gora je zdaj kvečjemu kraj davnega spomina in rekreacije. (Cerkev so postavili v Trubarjevih časih kajpak zato, ker se je pastirici prikazala Marija, za Trubarja pa je bila prav cerkev na tem kraju zgled praznoverja.) Po Erjavčevi cesti zdaj prihajajo Italijani v nakupe v novogoriško Qlandijo in druge markete, drugi pa puščajo denar v igralnicah, skoraj edinem ostanku novogoriškega gospodarstva.

Z goriškega gradu se odlično vidi napis iz kamnov pod vrhom Sabotina: TITO. Postavili so ga takoj po priključitvi Primorske Sloveniji 1947. Očitno zato, da bi dražili Italijane, saj je narejen bolj za pogled z italijanske strani kakor slovenske. Po osamosvojitvi Slovenije so novogoriški desničarji

*Pogled skozi
grajsko lino na
osrednji goriški
trg Travnik*

napis parkrat razdrli, a ga drugi vedno spet postavijo v prvotno obliko. Ali je tako težko razumeti, da je za primorske Slovence Tito osvoboditelj od fašizma in raznarodovanja, saj so za Primorsko padli Titovi partizani iz vse Jugoslavije, med njimi očetje obojnih Goričanov?

Če se hočem vrniti v Novo Gorico po bolj zanimivi poti, se je treba spustiti z grajskega hriba, ki ga na vzhodnem pobočju še pokriva v glavnem hosta, proti vzhodu, in nekako prideš med stanovanjskimi hišami do lokalnega prehoda na Rafutu. Meja teče ob železnici proti Šempetru in nato proti Sežani in je na italijanski strani. Rafut (uradno Pristava) je

gruča stanovanjskih hiš na naši strani, med hribčkoma, ki ga objemata s treh strani, da gleda samo na zahod, v Italijo – dejansko na nekaj ulic in grajski hrib. Zraven je zaprt park z botaničnim vrtom in zelo nenavadno vilo, ki posnema islamsko arhitekturo. Zgradil jo je in po 1. vojni rekonstruiral arhitekt Anton Laščak, ki je pred tem nekaj časa živel v Egiptu. Zdaj propada in čaka, da jo bodo prenovili.

Nad hišami je travnat hrib, kjer stoji samostan Kostanjevica. Pred 40 leti sem prvič gledal z razglednega dvorišča na južni strani samostana dol proti hišam in sredi februarja občudoval prve pomladne cvetove, cvetove mandljevca. Zdaj teh mandljevcev ni več. Po hribu so s treh strani nasajene oljke. Na Goriškem vsi in vsepovsod sadijo oljke. Karkoli si že ljudje mislijo o globalnem segrevanju, pa v praksi uveljavljajo trdno vero vanj. Menda so pred sto leti tu že sadili oljke, pa so v hudi zimi 1929 vse pozeble. Takrat so nanje pozabili in šele zadnje desetletje ali dve jih zasajajo po vseh hribčkih v Vipavski dolini, Brdih in celo v Soški dolini, kjer je dovolj prisojno. Zame najbolj zgovoren dokaz za globalno segrevanje v teh krajih pa je, da sem lani in letos na južnih pobočjih Sabotina, tik nad Sočo, prvič videl v Sloveniji cveteti žuko – kje drugje kakor ob morju.

Na severni strani pod Kostanjevico se od postaje proti vzhodu razteza Nova Gorica. Samostanska vzpetina pa se

Samostan Kostanjevica z Rafuta (Pristave)

nadaljuje v gozd Panovec, kjer so nekoč grofje Coroniniji po svoji zemlji jezdili z goriškega gradu čez Kostanjevico do gradu v Kromberku. Gre za isto družino, ki je grofovala tudi v Velenju. Po njeni veji Coronini-Cronberg se imenujeta grad Kromberk, v katerem je zdaj del novogoriškega muzeja in poročna dvorana, in nekdanja vas, danes pa predmestje onstran stare ceste Nova Gorica–Ajdovščina. Na drugi strani je pretežno odmrta industrijska cona, v kateri so prej domovale tovarne Meblo, MIP, Final in še druge, manjše.

Oljke pod Kostanjevico

Čeprav je marsikje v mestu opaziti, da Nova Gorica praznuje 70-letnico, pa se ne spominjajo sanj, da bo imelo mesto sto tisoč ljudi. Govori se, da naj bi tudi stavbe in ulice mestnega centra na koncu gledano iz zraka tvorile ime TITO, a so načrt opustili in doslej mi še nihče ni prepričljivo pojasnil, kje je tisti TI ali TO, ki so ga še postavili po prvotnem planu. Je pa stavba novogoriške občine arhitekta Vinka Glanza iz 1947 eden zelo redkih spomenikov stalinistične (uradno »klasicistične«) arhitekture v Sloveniji. Še vedno se zdi trdna, monumentalna in sploh ne grda, čeprav deluje težko, njene rešetke pa ne vzbujajo prijetnih asociacij. Vsekakor ji je v prid, da travnika pred njo vse do danes niso pozidali – kakor da bi kontra Travniku, ki je osrednji trg stare Gorice, hoteli arhitekti Nove Gorice obdržati pravi, zeleni travnik.

Ob strani sta se občinski stavbi pridružili novejši zgradbi gledališča in knjižnice, delo projektantske skupine Vojteha Ravnikarja. Kolikšna razlika v primerjavi s travnikom med Cankarjevo ulico in Prešernovo cesto v Velenju, kjer smo kot otroci igrali nogomet in je že zdavnaj pozidan!

*Pogled na
Sabotin z
napisom
Tito*

Ko se spustiš proti mestu, te pot najverjetneje pripelje mimo enega od kazinov, bivšega Hotela Park, in majhnega mestnega živilskega trga do dejanskega centra mestnega življenja, peš cone med Kidričevo in Delpinovo ulico. Ko je dovolj toplo, je tu živo do poznega večera. Tu se odvijajo vsi večji živi dogodki. Februarja pa me bolj pritegne mali antikvariat na Delpinovi ulici, dobro založen s kvalitetno literaturo, in kavarna malo naprej.

Glavni cilj romarskih pohodov 21. stoletja je še malo naprej nakupovalno središče. Tu vladata multikulturnost in evro. V menzi študentje, ki se prehranjujejo na bone, in reveži iz obeh Goric tako dobro obvladajo samopostrežno prehranjevanje, da bo tistemu, ki mu je naključno zakrulilo po želodcu prav tu, krulilo še naprej, če ne bo hitro dojel njihove strategije in taktike. Morda bo pa še malo naprej, pri Hoferju, naletel po neverjetno nizki ceni na kaj, na kar se ne bi nikoli spomnil, da potrebuje, če ne bi zašel sem.

Popotovanje z vsemi postanki ni trajalo štiri ure. Spomin je tisti, ki naredi iz njega popotovanje tja in nazaj in spet

tja in nazaj v času. Ulica, kjer sem kdaj bil, antikvariat ali trgovina s ploščami, ki je tam že dolgo več ni, sta zdaj, ko grem mimo, zaznamovana kakor v gozdu drevo za sečnjo z odsotnostjo, ki je mimoidoči ne morejo začutiti.

Pa vendar to, kar sem izkusil kot praznino in odsotnost, ni le osebno in ni samo nostalgija. Niz situacij na tej poti izkušam s profesionalno deformacijo družboslovca kot neizprosna znamenja postaranosti celine, na kateri živimo – Evrope. Ne gre le za to, da smo celina fizičnih starcev, ki niso postali bolj modri, kvečjemu rahlo senilni. Obe Gorici, kraja na meji, še vedno živita življenje, ki bi mu po vzoru pritiklin k predponi post- lahko rekli, da je post-mejno. Marsičesa, kar je bilo tu, od industrije do mejnih prehodov, ni več. A če se nihče nikoli ni spomnil, da bi ohranil kateri nekdanji mejni prehod z vso infrastrukturo kot muzej, je to nedvomno zato, ker ljudje kot zombiji živijo v post-preteklosti. Če ne bi bilo nekoč tu meje, danes tu ne bi bilo kazinov, pa so še tu. Še sta avtobusna in železniška postaja, še so linije, le potnikov je vedno manj. V stari Gorici se zdi vse še počasnejše, bolj utrujeno kakor v Novi. A tudi tostran vlak in bus med mestom in deželo nista rentabilna. Življenje se je pozasebilo. Ali pa vse skupaj vidim v taki luči, ker je popotovanje te vrste nepopravljivo osebno?

Stavba novogoriške občine.